

Створення ситуації успіху в умовах НУШ

Анотація. У статті представлено результати аналізу психолого-педагогічних аспектів форматування ситуації успіху у навчально-виховному процесі. Розкрито сутність ситуації успіху як одного з методів організації діяльності дітей. Зазначається актуальність та значущість мотивації успіху у процесі навчання молодших школярів в умовах НУШ. Автор підкреслює, що переживання школярами успіху у навчанні є важливим ресурсом особистісного розвитку дитини. Автор наводить результати емпіричного дослідження мотивації успіху школярів. Зроблено висновок про необхідність систематичного створення ситуації успіху для молодших школярів у освітньому процесі.

Ключові слова: успіх, ситуація успіху, мотивація успіху, молодший школяр, нова українська школа.

Е.Н.Шевченко. Создание ситуации успеха в условиях НУШ

Аннотация. В статье представлены результаты анализа психолого-педагогических аспектов форматирования ситуации успеха в учебно-воспитательном процессе. Раскрыта сущность ситуации успеха как одного из методов организации деятельности детей. Отмечается актуальность и значимость мотивации успеха в процессе обучения младших школьников в условиях НУШ. Автор подчеркивает, что переживание школьниками успеха в обучении является важным ресурсом личностного развития ребенка. Автор приводит результаты эмпирического исследования мотивации успеха школьников. Сделан вывод о необходимости систематического создания ситуации успеха для младших школьников в образовательном процессе.

Ключевые слова: успех, ситуация успеха, мотивация успеха, младший школьник, новая украинская школа.

E.N. Shevchenko. Creating a situation of success in the conditions of NUS

Abstract. The article presents the results of the analysis of the psychological and pedagogical aspects of formatting the situation of success in the educational process. The essence of the situation of success is revealed as one of the methods of organizing children's activities. The relevance and significance of the motivation for success in the process of teaching younger schoolchildren in the NUS conditions is noted. The author emphasizes that students experience success in learning is an important resource for the child's personal development. The author presents the results of an empirical study of the motivation for the success of schoolchildren. The conclusion is made about

the need to systematically create a situation of success for younger students in the educational process.

Key words: success, success situation, success motivation, junior schoolchild, New Ukrainian School.

Постановка проблеми. Соціокультурні виклики сучасної трансформаційної доби ставлять перед освітньою спільнотою нові задачі. Організація людиноцентрованого освітнього процесу, зорієнтованого на формування всебічно розвиненої, здатної до критичного мислення цілісної особистості (відповідно до Концепції «Нова українська школа» (2016)), обумовлюють ключові вектори реформування системи навчання [5], і зокрема – молодших школярів. Протягом останніх років у початковій школі, беззаперечно, здійснено помітні позитивні кроки в напрямку оновлення змісту освіти, впровадження нових технологій на засадах особистісно орієнтованої освітньої парадигми.

Однією із найбільш продуктивних технологій є створення ситуації успіху, що системно поєднує комплекс психолого-педагогічних, методичних умов, котрі забезпечують особистості досягнення успіхів при виконанні діяльності. Переживання успіху надає людині впевненість у власних силах, у неї з'являється бажання оптимально виконувати діяльність і досягати позитивних результатів, надає відчуття внутрішнього комфорту, що позначається на світосприйманні в цілому.

У межах даного дослідження ми мали за **мету** уточнення психологічного континууму становлення ситуації успіху у вимірах реалізації принципів Концепції Нової української школи (далі – НУШ).

Аналіз досліджень і публікацій з теми. Молодший шкільний вік – особливий період психічного розвитку дитини, протягом якого центром зосередження зусиль особистості стає випробовування себе, прийняття і вирішення складних задач, що постають перед школярем як внаслідок викликів самому собі, так і в результаті впливів ззовні [7, с.167]. Нове покоління школярів – покоління «Z» – відрізняється кардинальними, порівняно із школярами попередніх років, змінами світогляду. Діти приходять до школи більш розвиненими інтелектуально, інформаційно мобільними, розкутими, проте часто не підготовленими до навчання і спілкування із однолітками, із ослабленим здоров'ям і відсутніми навичками довільної саморегуляції поведінки [7, с.167–186; 3]. Саме тому ситуація успіху стає необхідною умовою формування позитивного ставлення дитини до навчання, а надалі – інтелектуального підйому у процесі розв'язання навчальних завдань, формування стійкої потреби у самоосвіті, бажання вчитися.

Актуальність впровадження психолого-педагогічної технології створення ситуації успіху була зумовлена особливостями гуманізації

освітнього простору [2; 6] в інформаційному суспільстві та стратегічними напрямками впровадження в освіту принципів НУШ [5]. На необхідності включення ситуацій успіху в процес навчання наголошували І.Д.Бех, А.С.Белкін, О.О.Максимова, В.О.Оніщук, О.Я.Савченко, І.Ф.Харламов, Г.І.Щукіна та інші науковці. Особливої ваги при цьому набуває формування мотивації успіху у школярів.

Мотиваційний етап організації навчання із необхідністю розв'язує дві задачі. Задача-мінімум полягає у визначенні цілей, що мають смисл для учня і забезпечують його «Я-включеність» (Г.Оллпорт) в учбову ситуацію. Задача-максимум мотиваційного етапу полягає в актуалізації орієнтовної потреби школярів, яка спонукає до пошуку, відкриттів, осягнення нового і забезпечує їх «проблемну включеність» в учбову ситуацію. Цього можна досягти «озадачуванням звичайними питаннями» (Д.Берлайн), створенням «когнітивного дисонансу» (Л.Фестінгер), постановкою і прийняттям проблем (О.М.Матюшкін) тощо [цит. за 4, с.58].

Важливу роль у переживанні школярами ефективності пізнавальної діяльності відіграє визначення суб'єктивної імовірності досягнення успіху. Прагнення до досягнення успіху (за Ф.Хоппе) або «мотив досягнення» (за Д.Макклелландом)—це стійке виявлення індивідом потреби досягати успіху у різних видах діяльності [цит. за 1, с.178–179]. Мотивація прагнення до успіху відповідає здатності переживати гордість і задоволення при досягненні успіху, прагненню бути успішним у різних галузях (тенденція до демонстрації успішності). Цінність успіху залежить від труднощів розв'язуваного завдання, передбачає вибір складних завдань. Для такої людини привабливі ситуації змагання, вона впевнена в успішному результаті ситуації досягнення, їй властива наполегливість при прагненні до мети, завзятість при зіткненні з перешкодами, рішучість у невизначених ситуаціях; вона вибирає завдання середнього ступеня складності, маючи адекватний середній рівень домагань, який підвищується після успіху і знижується після невдачі, схильна до розумного ризику, одержує задоволення від виконання завдань [1, с.179].

Викладення основного матеріалу дослідження. Актуальність психолого-педагогічних засад дослідження мотивації учіння в організації навчального процесу в умовах НУШ обумовили специфіку даного емпіричного дослідження. Вибірку склали учні (N=28) початкової школи КЗШ І–ІІ ступенів № 64, була використана методика вимірювання мотивації успіху Т.Елерса. Узагальнені результати дослідження представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень вираження мотивації прагнення успіху школярів

Рівень мотивації успіху	Кількість учнів (у %)
Низький рівень	39,31% (11 осіб)
Середній рівень	35,72% (10 осіб)
Підвищений рівень	17,84 % (5 осіб)
Високий рівень	7,13% (2 особи)

Аналіз результатів дослідження свідчить, що мотивація успіху у більшості молодших школярів представлена низьким (39,31%) та середнім (35,72%) рівнями вираження. Зважаючи на те, що альтернативним полюсом виявлення мотивації досягнення є мотив уникнення невдачі, можна стверджувати існування значної кількості школярів, орієнтованих саме на уникнення невдачі у системі учбової діяльності. Усвідомлення ситуації успіху такими учнями, розуміння її значимості виникає лише після подолання психологічних бар'єрів страху бути не таким як усі, труднощів незнання, невміння тощо, а тому вони потребують психолого-педагогічної підтримки. Використання ситуації успіху в організації навчання молодших школярів має сприяти підвищенню пізнавальної активності дітей, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти учням у формуванні адекватної самооцінки і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Ситуація успіху у навчальній діяльності створюється педагогом за допомогою послідовності дій: емоційної підготовки учнів до розв'язання навчального завдання, створення умов для успішного вирішення задачі, порівняння одержаних результатів із передбачуваними (свідоме ставлення до результату своєї навчальної праці).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Теоретичний огляд літератури із проблеми та результати емпіричного дослідження дозволяють зробити висновок, що створення ситуації успіху (і, разом з тим, формування мотивації успіху), у системі організації навчання у початковій школі може бути більш успішним за умов урахування вікових особливостей розвитку школярів, систематичного впровадження педагогічних установок мотиваційного тренінгу, спрямованих на формування у школярів мотивації успіху, застосування системи інтерактивних методів навчання, що сприяють підкріпленню мотивації успіху в організації навчального процесу.

Здійснений аналіз не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми і потребує систематизації факторів, котрі сприяють створенню ситуації успіху в освітньо-виховному процесі.

Список використаної літератури

1. Ильин, Е. П. *Мотивация и мотивы*. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 512 с.
2. Калошин, В. Ф. Управління думками – ефективний засіб досягнення щастя, здоров'я, успіхів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 5 (158). С.68–73.
3. Максимова, О. О. *Досягнення успіху шестирічним першокласником* : навч. посіб. / за ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 192 с.
4. Моргун, В. Ф. Психологические проблемы мотивации учения. *Вопросы психологии*. 1976. № 6. С.54–65.
5. Сидоренко, В. В. Reform of training school leaders in terms of implementation of the Concept «New Ukrainian School». *Керівник нової української школи : світоглядно-професійні орієнтири*: зб. наук. пр. НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017. С.148–153.
6. Токарева, Н. М. Гуманізація освітнього простору як передумова успішної соціалізації школярів. *Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства*: монографія / авт. колектив : Н. М. Токарева, А. В. Шамне, О. О. Халік [та ін.]; ред.Н. М.Токаревої. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. С.108–119.
7. Токарева, Н. М., Шамне, А. В. *Вікова та педагогічна психологія* : навч. посіб. Київ, 2017. 548 с.